

BEVARINGSFORENINGEN FOR LANGELAND OG STRYNØ

Byvandring i Det Gamle Rudkøbing

Byvandring i det gamle Rudkøbing

Bevaringsforeningens forslag til en byvandring starter og slutter på Torvet, byens gamle centrum. Turen tager ca. 5 kvarter og går især gennem den ældste del af Rudkøbing – men strejfer også de gamle forstæder fra 1850'erne og nogle af de nyere kvarterer som f.eks. villakvarteret bag Ørstedsparken og Ahlefeldtsgade. Der er mange andre gode ture at gå i og omkring bykernen. En af de mest spændende er at følge Engstien fra Engdraget ved Østergade ud til Fredskoven eller følge stien videre ad små stier til Havnen, f.eks. via Rue Villavej og den gamle kirkegård. God tur!

Torvet

Det nuværende torv er byens gamle torv. Muligvis var torvet større i middelalderen med en udstrækning ned til Gåsetorvet. For enden af Torvet ses **det gamle rådhus**. På dette sted har der siden middelalderen ligget et rådhus. I 1639 opførte byens borgmester et nyt rådhus i to etager og bindingsværk med gavlen mod Torvet. Efter mange års forfald blev det i 1791 erstattet af byens første murede rådhus med facade mod Torvet. På grund af øgede krav til plads blev et nyt og større rådhus opført 1843 efter tegning af hofbygmester, professor Jørgen Hansen Koch (1787-1860), som også tegnede rådhusene i bl.a. Middelfart, Svendborg og Ringsted. Rådhuset blev bygget med tingstuer, arkiv, 12 arrester, boliger til politibetjentene samt en sal på 1. sal til offentlige forsamlinger, baller og skuespil. I årene 2013-18 blev det gamle rådhus ombygget til sognehus med fornem støtte fra A.P. Møller-fonden. **Bustenen af Frederik 7.** stod oprindeligt fra 1867 på Torvet; blev 1872 sat op på bygningen i forbindelse med en ombygning af hele facaden. Busten var et tydeligt politisk signal om modstand mod "den reviderede grundlov" 1866. I 1882 blev der opført en selvstændig arrestbygning bag rådhuset; den blev senere ombygget til rådhusformål og er nu nedrevet. Den åbne plads skal indrettes som grønt område, men venter på en god plan, der understreger det historiske miljø. Også selve Torvet er for 10 år siden blevet nyindrettet med bl.a. springvand og ny belægning. Det er blevet kønt, men der mangler nogle træer!

Torvet. Rudkøbings gamle rådhus

Rundt om Torvet ses typisk købstadbebyggelse fra 1800-tallet. Ældste bygning er **præstegården** på hjørnet af Ruestræde, opført 1760 i bindingsværk med karnap mod gaden. På dette sted har der ligget præstegård siden middelalderen. På det modsatte hjørne ligger Torvet 6, "Hestehandlergården" fra 1761 (forhuset dog først fra 1863) med smukke bindingsværksbygninger i gården, et fint mansardpakhuis mod Ruestræde og bagest en ottekantet maltekølle. Kig ind ad porten fra

Ruestræde! Nabohuset Torvet 4 var tidligere farvergård, facaden er fra 1883. På hjørnet af Grønnegade (Torvet 1) lå indtil 1884 Tranekær Slots kornmagasin som et levn fra den tid, hvor herregårdene handlede selv. Bag rådhuset lå der til 1882 et andet kornmagasin.

Østergade 2. Rudkøbing gamle præstegård

Bymøllen på bakken bag Østergades haver

Går man ad **Ruestræde**, kommer man op til Rudkøbing Bymølle. Den gamle møllerbolig med mansardtaget er fra 1700-tallet, mens selve møllen er bygget 1826. Går man videre kommer først en lille række småhuse og derefter Rudkøbings ældste villakvarter, Rue og Rue Villavej.

Kirken

Rudkøbing Kirke er byens ældste bygning. Kampestensmurene fra 1100-tallet viser, at Rudkøbing blev anlagt i den tidlige middelalder, måske samtidig med det ældste Tranekær Slot. Det meste af

kirken er bygget i 1200-tallet i teglsten med takkede gavle, især den flotte korgavl mod øst. Mod nord blev der tilføjet et lille sakristi og omkring 1500 en korsarm. Oven på korsarmen byggede byen i 1621 et tårn med gavle og spir i renæssancestil. Kirken blev restaureret i 1895-97; her blev murværket rensat for puds og kalk. I det indre ses bl.a. en prædikestol fra 1608 og to kirkeskibe fra 1795 og 1811.

Rudkøbing Kirke. Rester af kampestensmure fra 1100-tallet

Kirkepladsen

Rundt om kirken lå tidligere byens **kirkegård**, der oprindeligt strakte sig helt ud til Smedegade, Grønnegade og Brogade. I 1812 blev kirkegården nedlagt, og en ny kirkegård anlagt syd for Brogade. Kirkegården var oprindeligt omgivet af diger af sten og jord, men i slutningen af 1600-tallet og begyndelsen af 1700-tallet blev kanterne udstykket til små grunde og bebygget med småhuse. Et af de ældste huse er det lille gavlhus Brogade 10.; et andet er "Parykmagerens hus" nr. 6; her gik brødrene Ørsted til undervisning i tysk m.m. hos parykmager Oldenburg.

Brogade 6-10. De små huse set fra Kirkepladsen

Vest herfor ligger det katolske **Skt. Bendts Kapel**, som blev oprettet 1924 med kirkesal mod Brogade og klokkestabel mod Kirkegyden (arkitekt Frits Jørgensen, Svendborg).

*Skt. Bendts kapel fra 1925.
Salen mod Brogade*

På Smedegades sydside blev der i 1700-talet bygget bolig til degnen samt borgerskole og friskole. Da kirkegården var nedlagt, blev en ny **borgerskole** i 1835 bygget vest for kirken (udvidet til det dobbelte 1845). Derefter blev de gamle skoler i Smedegade ombygget til hhv. fattighus (fra 1836) og stiftelser ("Madam Schmidts Legat" og "De Gladske Legatboliger").

Kirkepladsen. Den gamle borgerskole, bygget på den tidligere kirkegård 1835-45

Brogade

Brogade er byens gamle hovedstrøg. Her ligger på de store grunde på sydsiden en lang række fornemme huse, tidligere købmandsgårde, gæstgiverier (bl.a. det historiske "Hotel Skandinavien", Brogade 13) og byens største håndværkergårde. Ud for **Gåsetorvet** ligger det tidligere **Rudkøbing Apotek** (Brogade 15). Her blev to af Danmarks berømteste mænd født: videnskabsmanden Hans Christian Ørsted (1777-1851) og juristen og politikerens Anders Sandøe Ørsted (1778-1860). Fra Ørstedbrødrenes tid er kun bevaret officinet (laboratoriet) i gården; forhuset er bygget af apoteker Bauer i 1856. Statuen af H.C. Ørsted på Gåsetorvet blev rejst i 1920, 100-året for Ørsteds påvisning af elektromagnetismen. Statuen er en kopi af H.V. Bissens original i København fra 1880)

Gåsetorvet med statuen af H.C. Ørsted

Brogade 15. Rudkøbing gamle apotek

På hjørnet af Brogade og Havnen ligger den store gamle købmandsgård "**Strandgården**" (Brogade 25 mm.). Gården blev samlet 1806, udbygget med det store kornmagasin 1844 og et nyt forhus mod Brogade blev opført 1852 i sønderjysk præget senklassicisme med originalt buet glas i ruderne.

Brogade 2. Strandgården med forhuset fra 1852

"Strandgården" var i Pilegaard-Bay familiens eje 1825-1863, men har siden 1863 været ejet af købmandsfamilien Nielsen. "Strandgården" er et enestående og velbevaret kompleks samlet omkring to gårdspladser; kig ind ad porten fra Havnen, men husk at ejendommen er privat.

Brogade 2, Strandgården. Kig mod havnen fra den indre gård

Brogade er byens hovedforbindelse mellem havnen og centrum. Hele gaden kunne fortjene en mere indbydende indretning; ikke fancy bump og blomsterkummer, men en smuk fælles "bund", der understreger gadens forløb, gav mulighed for forsigtig bilkørsel, men især gjorde det indbydende at gå hele vejen. Ved samme lejlighed kunne Gåsetorvet gøres til en helhed med udeservering osv.

Havnen

Rudkøbings havn var oprindeligt bare en Skibsbro, dvs. en mole ud for Brogade (deraf navnet). På grund af stigende handel og søfart blev det første bassin med kajer anlagt 1821-26, det der kaldes Gammel Havn. I 1847 blev der bygget et nyt og større bassin nord for skibsbroen, og nord for 1883-87 en lille bådehavn, som i 1910 blev udvidet til den nuværende fiskerihavn. På havnen ses bl.a. på molen ud for Gammel Havn det smukke tidligere dampskibspakhus, bygget af D.F.D.S. 1916 i nationalromantisk stil (restaureret 2016). På Havnepladsen ses den tidligere **toldbod**, opført 1891 i røde mursten med et lille klokketårn (arkitekt J. Vilhelm Petersen, Odense) - den første toldbod lå lige foran "Strandgården". Nærmere midtermolen ligger den lille havnekiosk fra begyndelsen af 1900-tallet (udvidet 2020).

Havnepladsen. Havnekiosken med punkthuset i baggrunden

Syd for Gammel Havn ses to store bygninger: Dels ”punkthuset” med mansardtag, som faktisk er et gammelt pakhus, men som ved en fejltagelse blev skalmuret og gråpudset. Bagved ligger det store ejerlejlighedskompleks ”Løves Pakhus” på samme sted som A/S Langelandskorns tidligere store pakhus. Heldigvis eneste mondæne boligbebyggelse på Rudkøbing Havn – ikke mere af den slags!

Fortsætter man ned til lejerne for færgerne til Marstal og Strynø ser man to fine bygninger: Dels den lille ventesal, udformet som et romersk tempel med søjlegang og urtårn, og til højre derfor det tidligere færgepakhus. Begge dele blev bygget 1925 (arkitekt Frits Jørgensen, Svendborg), da der blev oprettet direkte jernbaneforbindelse med Svendborg (ved færgepakhuset ses stadig et stykke jernbanespor).

Ventesalen ved Strynø- og Marstalfærgen, opført 1925

Går man mod nord, kommer man til **den gamle fiskerihavn**, som blev anlagt 1910-16 i forbindelse med opfyldningerne til Langelandsbanen. Dengang var fiskeriet efter sild, torsk og ål med bundgarn og not en vigtig del af byens erhvervsliv.

Til fiskerne blev der o. 1920 bygget to lange gråmalede træbygninger med 23 rum til fiskernes garn og grej.

I 1920'erne var der 64 heltids fiskere i Rudkøbing, i dag er der kun fritidsfiskere.

*Fiskernes skure
ved den gamle fiskerihavn*

Ud for fiskerihavnen ligger **den gamle bedding**, anlagt 1909, efter at Boas-slægtens gamle skibsværft på havnen var blevet nedlagt. Sidste skibsbygger var Bent Hartvig Nielsen (1994-2017). Beddingens fremtid er derfor uvis, men der er vilje til at bevare det fine gamle spilhus fra 1909.

Fiskerihavnen. Det gamle spilhus ved beddingen fra 1914

Længere mod nord kommer det store havneterræn, som blev opfyldt til jernbanespor og remiser, da Langelandsbanen åbnede i 1911. Her opstod flere erhvervsvirksomheder, og da banen lukkede, blev remisen ombygget af bådebygger H. Leth Christensen, der fik succes med sine "Bianca"-sejlbåde. Den første lystbådehavn blev indviet 1938, mens Skudehavnen blev anlagt 1989.

Havnegade

Nord for Brogade gik havet tidligere ind til kanten af Ramsherreds baghaver. I 1874 blev en ny Havnegade anlagt, og i 1876 blev Vinkældergade forlænget til Havnegade. Derefter begyndte der at blive bygget huse langs gaden. I 1901 blev Havnegade så forlænget hen til Strandgade. På hjørnet af Brogade ses Havnegade 2, det gamle "**Hotel Rudkøbing**", opført 1913 af ark. Frits Jørgensen, Svendborg – en meget smuk bygning i tidlig Bedre Byggeskik-stil, som trænger til en kærlig hånd. Det er faktisk et af byens fineste huse – og kan blive det igen!

Havnegade 2. Hotel Rudkøbing

Rudkøbing gamle banegård fra 1911

På Havnegades vestside ses den tidligere **banegård**, som blev opført 1911, da Langelandsbanerne blev anlagt (arkitekt Helge Bojsen-Møller). Efter at de langelandske baner blev nedlagt 1962, har bygningen bl.a. rummet Rudkøbing byhistoriske Arkiv.

I 1911 blev Havnegade forlænget hen til Fredensvej – men først, da Langelandsbroen blev indviet, blev Havnegade også sammen med Ringvejen øst om byen forlænget frem til den nye brovej. Havnegade har mange flotte huse på by-siden, men gaden er alt for bred og kedelig – her kunne det hjælpe med allé-træer, køn belysning og restaurering af nogle af husene.

Ramsherred og Strandgade

Ramsherred er en af byens bedst bevarede gader. Gaden opstod i middelalderen som en række småhuse langs stranden, beboet af fiskere, søfolk og fattigfolk. Navnet Rams Herred, som også findes i andre byer, betød da også egentlig "området med skidt folk" (jfr. ramsløg = ikke rigtige løg). O. 1700 byggede nogle skippere gavlhuse i sønderjysk stil (nr. 5 og 7). Oprindeligt var kun vestsiden bebygget, siden blev hele gaden bebygget med små huse; stykket nord for Strandgade blev først anlagt efter 1850. I denne ende skal man bl.a. bemærke huset nr. 93, der tidligere blev kaldt "Slottet"; det er bygget i 1879 som navigationsskole. Huset nr. 74 var tidligere "Rudkøbing Asyl for Småbørn", oprettet af borgmester Sager, og på hjørnet af Strandgade ligger den tidligere fattiggård, opført 1846. I dag er Ramsherreds mange små huse med haver eftertragtede boliger.

Ramsherred set fra Gåsetorvet, t.v. ses gavlhuset nr. 7

Strandgade var tidligere en blind vej og hed derfor "Blindestræde" indtil 1898. I 1868 blev den forlænget ned til vandet, men fik først forbindelse med Havnegade i 1901. Den nordlige husrække er en af de mange "lange længer", dvs. ens småhuse, der blev opført af lokale murerestre i 1800-tallet; husene i Strandgade blev opført af murerestrene Buch og Weidemann i 1841.

Grønnegade-kvarteret

Gaderne Grønnegade, Smedegade og Vinkældergade hører til byens ældste gader. Grønnegade har også været kaldt Adelgade; det tyder på, at det en gang var en vigtig gade. Heromkring finder vi også nogle af byens ældste huse. På grund af store bybrande i 1580 og 1610 samt de omfattende ødelæggelser af byen under den store svenskekrig 1657-60 er der dog intet bevaret fra renæssancens tid.

*Resterne af Dines Witts gård
ved hjørnet af Smedegade og Grønnegade*

Men i husene Grønnegade 17 og Smedegade 2 ses rester af en stor købmandsgård, som blev oprettet af holsteneren Dines Witt efter 1660. Gården blev opdelt i mange ejendomme i 1823 og en del er siden forsvundet. Til gården hørte småhusene Vinkældergade 5-9; nr. 7 er faktisk fra 1600-tallet, men blev desværre skalmuret så sent som 1981.

Lige overfor, i Vinkældergade 2, ses i gården resterne af et toetagers gavlhus fra slutningen af 1600-tallet (Kig ind ad porten, men husk: privat ejendom). I sidehuset ses gennemstukne bjælkehoveder (dvs. bjælkehovederne tappet ud gennem stolperne) – en konstruktion, som gik af mode omkring 1750. Samme konstruktion skjuler sig bag pudset på det lille gamle hus Grønnegade 3.

På hjørnet af Grønnegade og Smedegade (Grønnegade 13) ligger en nyere, men meget smuk lille bygning – byens gamle **sprøjtehus**, bygget 1834 i fineste klassicistiske stil med pilastre, trekantgavl og det hele. Mesteren for huset var bygmester Frederik Nielsen (1805-75), der fik borgerskab som murermester i 1832, tidsnok til at stå for både sprøjtehuset og den nye borgerskole ved kirken.

Sprøjtehuset fra 1834

Et andet sjovt hus i kvarteret er det røde hus Vinkældergade 17. Det ligner en garage, men er faktisk bygget i 1903 af *Rudkøbing Ligkasse* til at rumme de ligbårer, som man brugte til ordentlige begravelser.

Vinkældergade 17. Ligbærerlaugets tidligere vognport

Nørregade med de store gårde

Nørregade var tidligere byens eneste forbindelse til den nordlige del af øen med Tranekær grevskab og de andre store herregårde. Ud for nuværende Strandgade lå byens gamle for længst forsvundne Nørreport. Her blev der bygget en række fornemme købmandsgårde, og da Nørregade aldrig blev forretningsgade, er miljøet med de store gårde fra årtierne omkring 1800 næsten intakt bevaret.

Parti af Nørregade

Et af de største komplekser er Nørregade 19-21 ved hjørnet af Strandgade. Hjørnehuset **Den gamle Borgmestergård** er opført 1802, dog ikke af en købmand, men af en toldinspektør Barthold Hoe. Det var dengang byens første helt grundmurede privathus, formentlig opført af byens første murer- mester Friedrich Chr. Nielsen, som fik borgerskab i byen i 1802.

Nørregade 21. Den gamle Borgmestergård fra 1802

Nørregade 17-19 blev samlet af købmand Erich Bay og hans efterkommere 1804-1848 og derefter ejet af byfoged Hans Carl Sager (1851-1883). Sager var fra 1849 by- og herredsfoged for Rudkøbing, fra 1869 til sin afgang med titel af borgmester. Efter Sager blev gården ejet af brændevinsbrænder og fotograf Hans Jacob Hansen.

Det lille hus i gården ser gammelt ud, men er Hansens tidligere fotoatelier, opført 1925. Nørregade 21 blev i sidste øjeblik reddet fra nedrivning af A/S "Den gamle Borgmestergård" og restaureret 1972-74. Tænk, at det flotte hus kunne være forsvundet – hatten af for redningsfolkene!

Nørregade 19. H. J. Hansens tidligere fotoatelier i gården

Bondos Gård, Nørregade 12-14

Overfor ligger den store pragtfulde bindingsværksgård, **Bondos Gård** Nørregade 12-14, opført i sidste del af 1700-tallet. Bemærk bl.a. de fine "Rudkøbing-kviste" i taget og den fornemme hovedindgang ad en dobbeltløbs-trappe. I nyere tid blev gården restaureret og indrettet til lejligheder, bl.a. med en nyopført længe i gården, hvor der før var vognport.

Den lille bindingsværksbygning i gården er bygget 1799 som stald og lade; den blev i 1986 reddet fra nedrivning og har tilhørt Bygningsbevaringsfonden i Rudkøbing og Langelands Museum.

Fra gården i Bondos Gård, Nørregade 12-14

Ørstedsparken

Når man kommer fra byen, kan man fra Strandgade ad en lille sti nå frem til **Sagers Allé** – en gangsti kantet af klippede træer. Stien var oprindeligt en reberbane, men blev omdannet til promenade, da byfoged Sager (boede i Nørregade 21) i 1870'erne begyndte at omdanne sin private have til **Ørstedsparken**. I 1884 forærede Sager parken til "Rudkøbing Forskønnelsesselskab", og i 1906 blev parken overtaget af byen. Det ældste mindesmærke i parken er dobbeltmonumentet for H.C. og A.S. Ørsted, rejst af borgmester Sager i 1879. Der er også en mindestøtte for Sager selv, rejst 1903 samt en buste af bysbarnet bibliotekar J. Chr. Bay, Chicago, rejst 1955 af dansk-amerikanere med langelsandske rødder. I 2011 blev parken istandsat med ny belysning, skænket af *Langelands Elfor- syning*.

Sagers Allé ved Ørstedsparken

Ørstedspavillonen. Ideen til en restaurant på hjørnet mellem Ørstedsparken og stranden opstod 1906. I 1908 indviedes første del ud mod Havnegade, opført af "A/S Ørstedspavillonen" efter teg-

Ørstedspavillonen med det nye indgangsparti

ninger af bygmester Frederik Rasmussen og lærer Johs. Piil Jørgensen (forstander for Teknisk Skole) i tidstypisk villastil (udvidet 1909). I 1911 byggede Borgerforeningen, der indtil da havde holdt til i "Hotel Skandinavien", en stor tilbygning – i dag den bageste del med tårnet, til teatersal og mødelokaler (arkitekt: Chr. P. Bowman, Rudkøbing). Samme år solgte A/S "Ørstedspavillonen" forhuset til Borgerforeningen, som ejede ØP til 1965. Efter mange års forfald blev ØP i 2010 købt af "Foreningen Ørstedspavillonen". Ef-

ter et stort frivilligt arbejde og 10 mio. kr. fra A.P. Møller-fonden blev ØP i 2015 restaureret til at være hele øens nye forsamlingshus med et helt nyt indgangsparti i glas.

Villakvarteret

Kvarteret bag ØP blev udstykket 1906 af købmand Alfred Nielsen, efter at der i 1904 havde været en stor Amtsudstilling på arealet. Platanvej og Kastanievej blev udlagt af Alfred Nielsen, mens Fredensvej blev tilføjet af kommunen på kommunalt ejet jord. Kvarteret rummer tidstypiske villaer i mange stilarter; ofte brugte byens murerestre mønstertegninger fra andre byer. Ud mod Havnegade ligger nogle af kvarterets smukkeste huse, bl.a. det engelsk inspirerede dobbelthus Havnegade 102-104, tegnet 1912 af arkitekt Chr. Bowman, Rudkøbing.

*Det "engelske" dobbelthus
Havnegade 102-104*

Rudkøbing tidligere skole, hovedbygningen fra 1921

Ved Fredensvej byggede Rudkøbing by i årene 1916-22 den nye **Rudkøbing Skole** (arkitekt: Ludvig Andersen, tegning 1915). Den fornemme hovedbygning skal i 2021 ombygges til lejligheder – desværre med altaner, som vil ødelægge noget af bygningens fornemme arkitektur (se også indgangsdørene på bagsiden!). I 1955 blev skolen udvidet med nye længer i røde mursten (arkitekt Ejnar Mindedal Rasmussen, Svendborg) – i dag bl.a. Sundhedshuset.

Nørrebro og Ahlefeldtsgade

Fra villakvarteret når vi til **Nørrebro**, en lang forstadsgade, bygget langs landevejen til Nordlangeland. Her ser vi et andet eksempel på de lange rækker af småhuse fra 1950'erne, nr. 56-62, bygget 1856 af murermester C.M. Christensen. På hjørnet af Strandlystvej ligger også resterne af de tidligere kommunale værker, ud mod Nørrebro det gamle elektricitetsværk fra 1910 (i dag "Dyrenes Butik"), og bagved lå gasværket, som var blevet anlagt i 1894.

Ahlefeldtsgade blev anlagt som privat vej i 1880 og hed oprindeligt Skt. Knudsvej. I 1887 blev gaden overtaget af byen og i 1890 døbt Ahlefeldtsgade, selv om navngivningen efter en greve gav kritik fra radikale og socialdemokrater i byrådet. Gadens første bygning var et jernstøberi, der lå, hvor der nu er bygget "Fakta". Derefter blev gaden bebygget med både private huse og en række fællesbygninger. Kommer man nordfra, er den tilbagetrukne bygning nr. 31 opført for KFUM i 1914 (arkitekt Ludvig Andersen, Rudkøbing) i nyklassicistisk stil. Bygningen overgik bagefter til Odd Fellow-logen, men var igen hovedkvarter for KFUM&K fra 1961 til 1994.

Ahlefeldtsgade 31. Den tidligere KFUM & K-bygning

Nabohuset nr. 29 er opført i en sjov tyskinspireret stil; 1. salen med muret altan var beregnet til udlejning til KFUM, indtil de fik egen bygning. Nr. 27 er missionshuset "**Bethesda**" bygget af Indre Mission 1909 (arkitekt Chr. Bowman, Rudkøbing).

Ahlefeldtsgade 27, missionshuset "Bethesda", og nr. 29

På den anden side ligger den tidligere **Teknisk Skole** (nu Odd Fellow-logen), Ahlefeldtsgade 26, som blev bygget i 1892 (arkitekt Emil Schwanenflügel, Odense) i italiensk renæssance med mange fine detaljer, som skulle vise håndværkets evner.

*Ahlefeldtsgade 26, den tidligere tekniske skole,
nu Odd-Fellow-loge*

Og til sidst har vi **Borgerhuset**, nr. 13-15, den tidligere private realskole, som blev bygget i 1882.

Borgerhuset i Ahlefeldtsgade, den tidligere realskole

Midtvejs i gaden passerer vi det lille stræde **Reberbanen**. På selve vejen har der aldrig været reberbane, men går man ad vejen lidt mod øst, ser man den tidligere reberbane som en helt lige nord-syd-gående sti mellem Ørstedsgades og Ahlefeldtgades ejendomme – og der har også ligget en reberbane øst for Ahlefeldtsgade.

Østergade

Efter at have passeret SuperBrugsen og Fakta, hvis arkitektur ikke behøver at kommenteres her, er vi ude i Østergade, byens nuværende hovedgade. Strækningen af Østergade fra Ørstedsgade ud til hjørnet af Jens Winthers Vej er en gammel forstadsbebyggelse, der i årene 1850-70 voksede op langs landevejen til Spodsbjerg og Sydlangeland. Mellem butiksejendommene ser man endnu rester af de små huse fra forstadstiden. Idéen om at lave store huller i husrækken til "pladser" synes heldigvis skrinlagt – Østergade er en helhed, en beskyttet og intim bygade med husrækker på begge sider!

Huse i Østergade ved Engdraget

Går vi ind mod byen, kommer vi igen ind i middelalderbyen ved hjørnet af Ørstedsgade. Her lå i 14-1500-tallet den gamle Østerport. Derimod har der aldrig i middelalderen været vold og grav rundt om byen, blot et hegn eller dige. Men arkæologiske udgravninger har vist, at der i forbindelse med de to svenskekrige, Torstenssonfejden 1644 og Karl Gustav-krigen 1657-60 blev anlagt volde og grave rundt om byen – i 1644 af danske tropper, i 1658 af svenskerne.

Ørstedsgade. Empirehuse fra 1850'erne

Til højre ser vi **Ørstedsgade**. Det var byens første nye gade i mange hundrede år, anlagt i 1843 hen over en mark, der kaldtes "Seyers Vænge". Oprindeligt hed den derfor Nygade, men omdøbt i 1857. Her byggede byens borgerskab fine huse i senklassicistisk stil, og her lå tidligere både byens første bank og sparekasse (for sjov kaldte man derfor gaden for "Sølvgade"). I nr. 16 ses den fine facade til den tidligere Langeland Sparekasse, ombygget 1907. Overfor har vi nr. 19 A-F, opført som "Stiftelsen af 25. juni 1851" for trængende gamle håndværkere og deres enker.

Til venstre på Østergade ser vi "Købmandsgården", Østergade 36-38. Her lå den østligste af Østergades gamle købmandsgårde, men den brændte, og i stedet blev der opført den nuværende store flotte ejendom i nationalromantisk stil, inspireret af dansk herregårdsarkitektur (arkitekt Ludvig Andersen, Rudkøbing).

Østergade 36-38, "Købmandsgården"

Østergade 24-26

Derefter følger på begge sider af gaden en fin række forretnings-ejendomme i mange forskellige stilarter. Nr. 26 og 24 er bygget i 1906, begge med den lokale Chr. Bowman som arkitekt.

Langelands Museums afdeling, Østergade 25

Østergade 25-23 er **Langeland Museums** ejendomme. Østergade 25 blev bygget i 1878 af manufakturhandler Mads Winther, hvis søn, Jens Winther fortsatte forretningen samtidig med, at han blev en landskendt arkæolog og stiftede *Langelands Museum*. Huset blev i 1945 foræret til "Jens Wintners Legat" og bruges af museet. Som led i det såkaldte bymidtprojekt (som også omfatter stiforløb med skilte fra

havnen til byen) vil Østergade 25 i 2021-22 blive ombygget med ny passage gennem port og have og nye museumsudstillinger. Den gamle have er delvist bevaret og rekonstrueret med bede, gange og lysthus.

Ved siden af ligger "**Eltrijs gård**" nr. 21, opført som købmandsgård i 1890 – kig ind i det maleriske, men forfaldne gårdrum. Både her og andre steder ser man, hvordan forfaldet truer hovedstrøgets bagsider. Men Rudkøbing er netop unik, fordi der også langs hovedgaden er gårde med side- og baghuse, haver mm. bag facaderne. Det er noget, som byen bør værne om og se nye muligheder i!

Østergade 21, "Eltrijs" gård

På sydsiden af Østergade ligger derefter to gamle gårde. Den finest bevarede er **Bays Gård**, Østergade 24, en gammel købmandsgård, som blev bygget i 1782 af familien Bay, som ejede ejendommen til 1915. Forhuset er typisk senbarok med det store mansardtag og den lille trekantgavl. Her lå i mange år "Langelands Folkeblad".

Østergade 24. Bays Gård

Lidt længere fremme i nr. 16-20 har vi den gamle **Byfogedgård** fra ca. 1745. Bygningen er egentlig i bindingsværk og var i 1700-tallet det eneste hus i to etager i byen.

Østergade. T.h. den gl. byfogedgård nr. 16-20, i baggrunden Bays Gård, nr. 24

Østergade 16-20, "Tingstedets" gård

I dag rummer forhuset den spændende antikvitetsforretning "Tingstedet"; den smukke gård er nu lukket det meste af tiden.

Og endelig kan nævnes Østergade 12-14, som i 1889 blev bygget som landmandshotel og tobaksfabrik.

Sidsel Bagersgade er en af de middelalderlige gader. I dag er gaden bl.a. præget af flere fine kunsthåndværkeres butikker og værksteder, men engang var det kun en lille baggade, der også blev kaldt "Sladdergade". Sidsel Bager skal have været en bagerjomfru, som blev voldtaget og dræbt; om sagnet er rigtigt, vides ikke – men bag den østlige husrække har arkæologer fundet rester af en middelalderlig bageovn.

Gammelt hus i Sidsel Bagersgade

Sidsel Bagersgade var samtidig byens østligste gade; bag huse på østsiden lå tidligere en stor sø, Piledammen, som forsvandt i 1800-tallet. Her ligger i dag "**Grønnegården**", P-pladsen, som i 2019 blev ombygget med bl.a. et fint beplantet regnvandsbassin. Ved "Grønnegården" ligger byens nye biograf, bygget 1989 og nu drevet af frivillig arbejdskraft. Desværre har bygningen fået en mindre heldig nabo i det nye "Aldi", bygget med masser af dispensationer fra den bevarende lokalplan for Rudkøbing indre by.

Grønnegården. Bio Langeland

Hvor Sidsel Bagersgade møder Østergade, ligger en lille trekantet plads. Her står "Amorinbrønden", som blev opsat i 1943, derefter flyttet, men genopsat på sit gamle sted 2007. Bagved ligger Østergade 7, et forhus fra 1847, men med rester af en stor bindingsværksgård, "Seyers Gård". Her ser vi også det eneste gadegennembrud i middelalderbyen, Bystrædet – et kedeligt, men formentlig nødvendigt hul. På det andet hjørne ligger den ejendom, som i 1930'erne og -40'erne var øens stormagasin, Rhein Knudsen.

Og på sydsiden af Østergade har vi nr. 4, hvor handelsmanden **Mads Lange** (1807-1856) blev født. Mads Lange blev siden den største europæiske handelsmand på Bali (Indonesien) og bl.a. fredsmægler mellem hollænderne og de lokale fyrster. En buste af Mads Lange er også sat op foran det gamle rådhus på Torvet.

Østergade 4, Mads Langes fødegård

Østergade 4. Indkig mod Bymøllen

*Tekst og fotografi: Peter Dragsbo
Layout: Ole Davidsen*